

Archeologienota Gent – Reep 4

Jordi Bruggeman en Natasja Reyns

Bornem
2020

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Jordi Bruggeman en Natasja Reyns

All-Archeo bvba
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2020/12.807/171

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	8
2.3.3	Werkwijze	16
2.4	Assessmentrapport	16
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	16
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	22
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	30
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	33
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	34
3	Samenvatting	36
4	Bibliografie	37
4.1	Publicaties	37
4.2	Websites	37
5	Bijlagen	38
5.1	Archeologische periodes	38

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen binnen een archeologische zone liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het gaat om de archeologische zone Historische stadskern van Gent. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2020L269

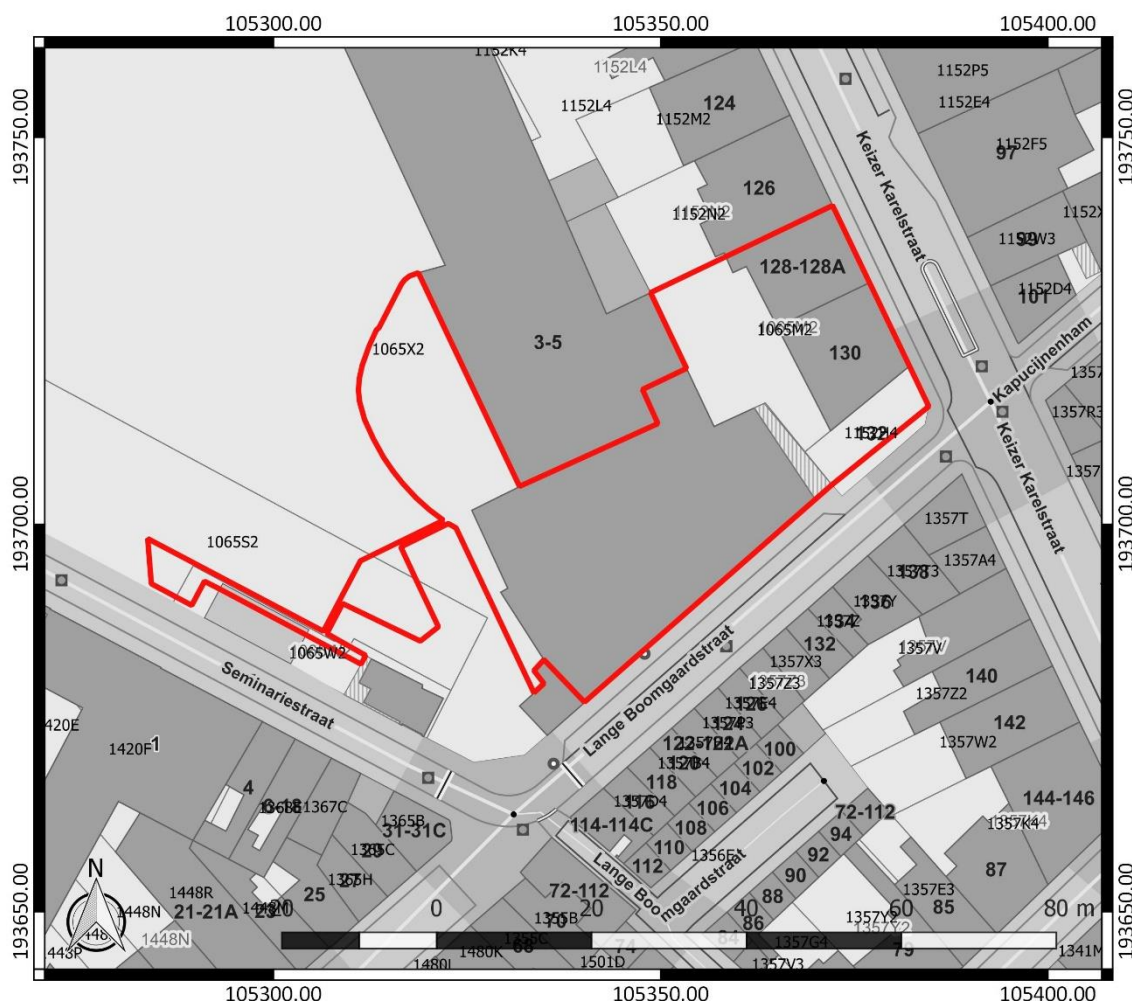
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Gent, Gent, Reep 4, Reep

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 105283.77, 193677.06
- 105384.64, 193741.19

Kadastraal plan:

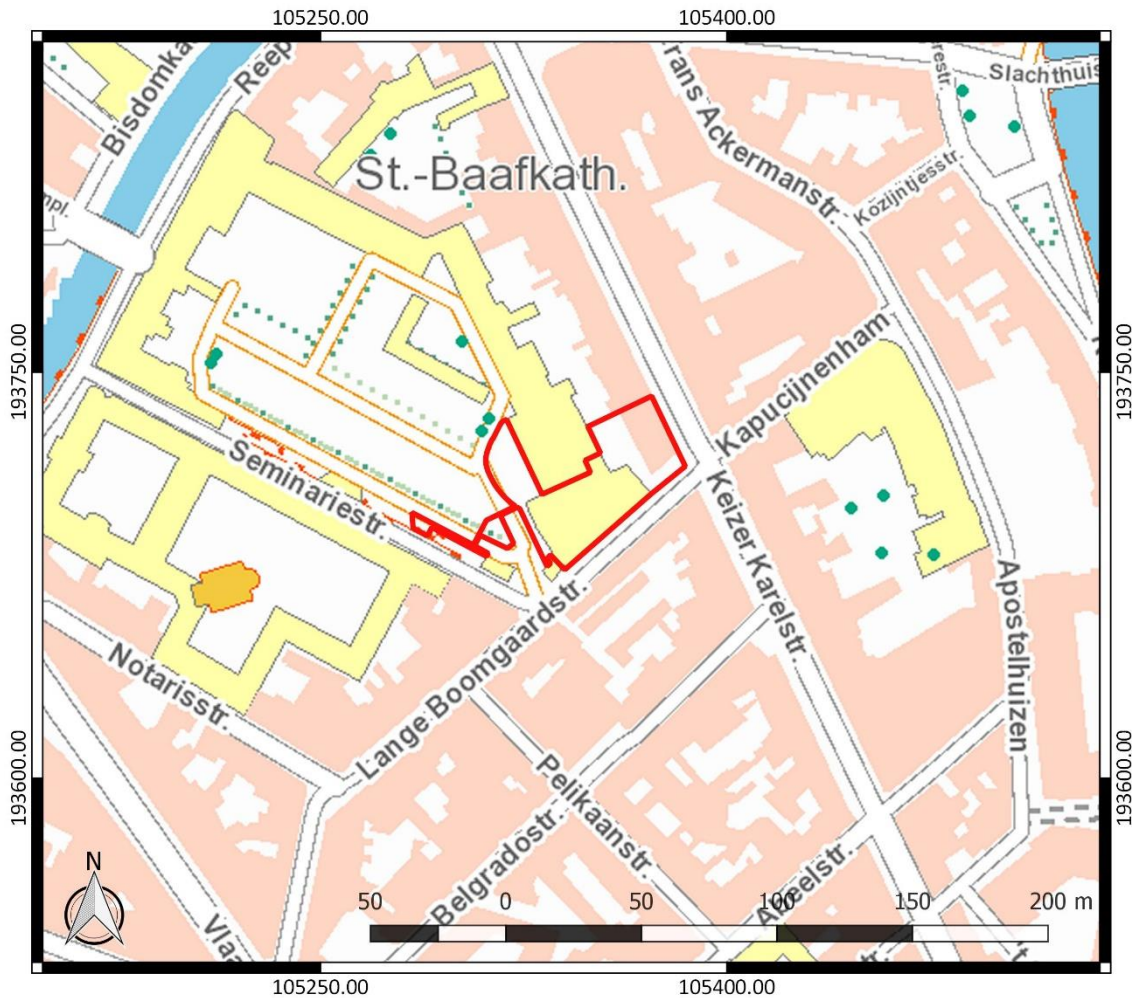

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Gent, Afdeling 4, Sectie D, nummer 1065M2, 1065S2, 1065W2, 1065X2

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 2256 m²

Topografische kaart:

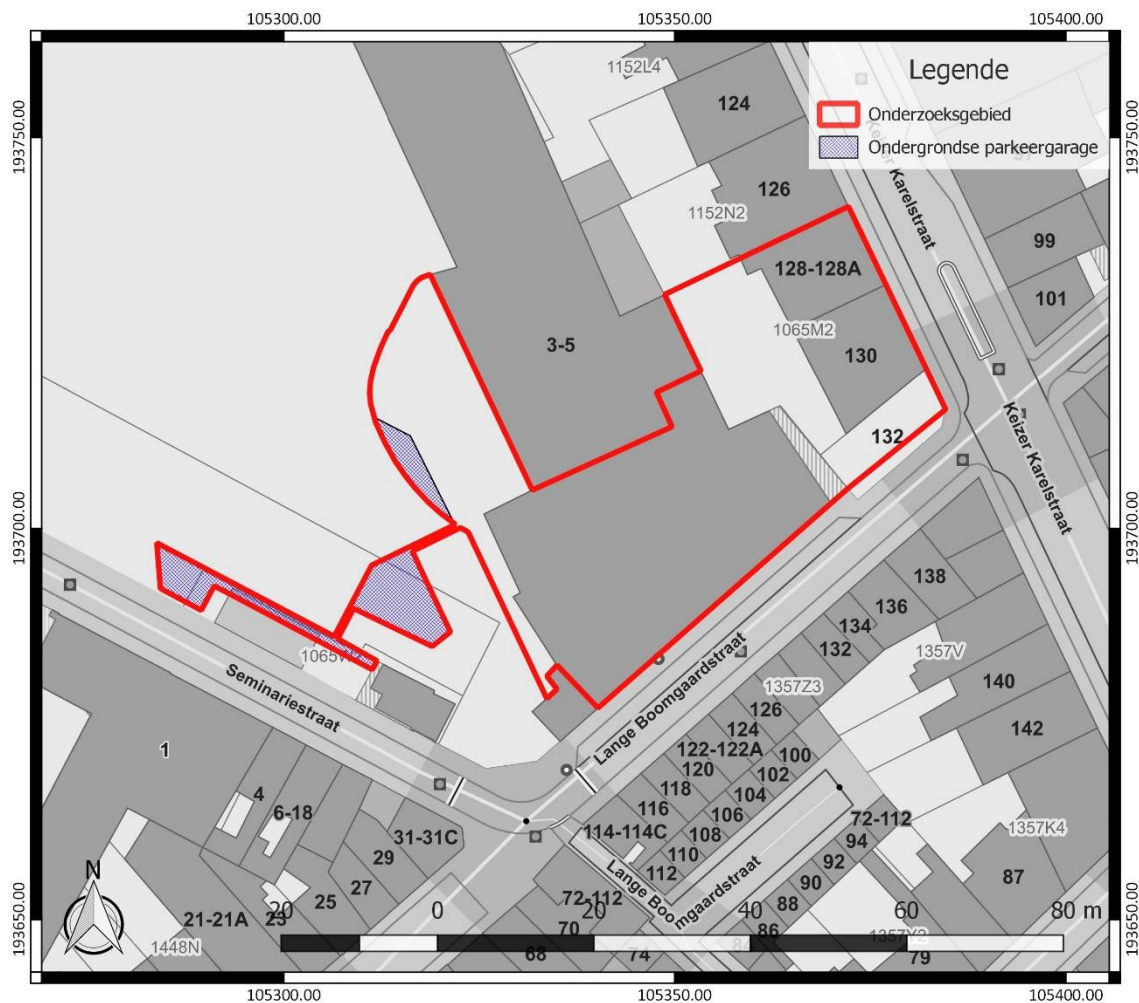

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 21/12/2020 – 28/12/2020

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd

Verstoorde zones: Een deel van het onderzoeksgebied is gesitueerd ter hoogte van een ondergrondse parkeergarage (Figuur 3). Hier is geen relevant bodemarchief meer te verwachten. Ter hoogte van de binnentuin bevinden zich reeds twee regenwaterputten en een septische put (Figuur 9). Herenhuis 128 en herenhuis 130 zijn onderkelderd.

Figuur 3: Verstoringskaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

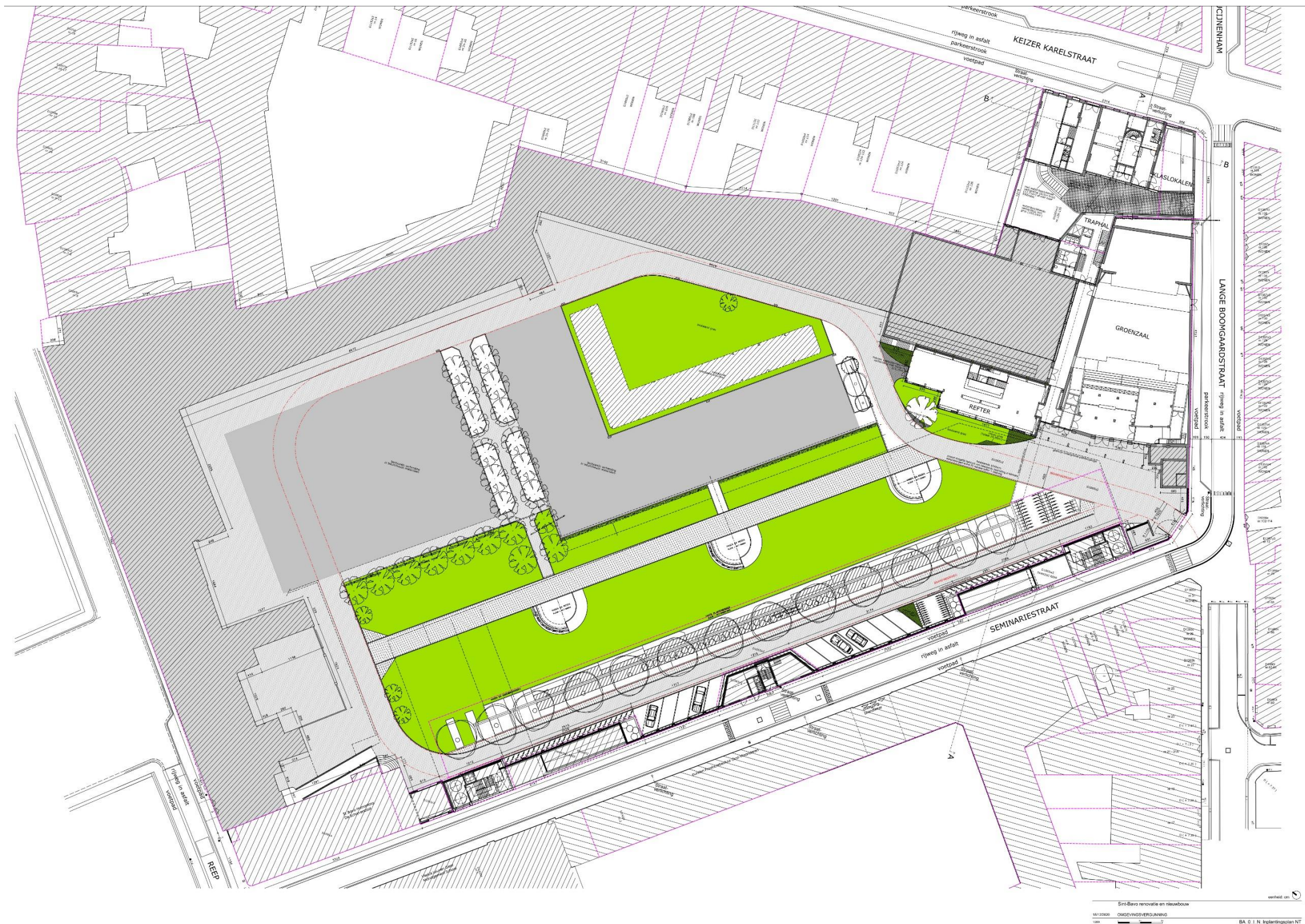
Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

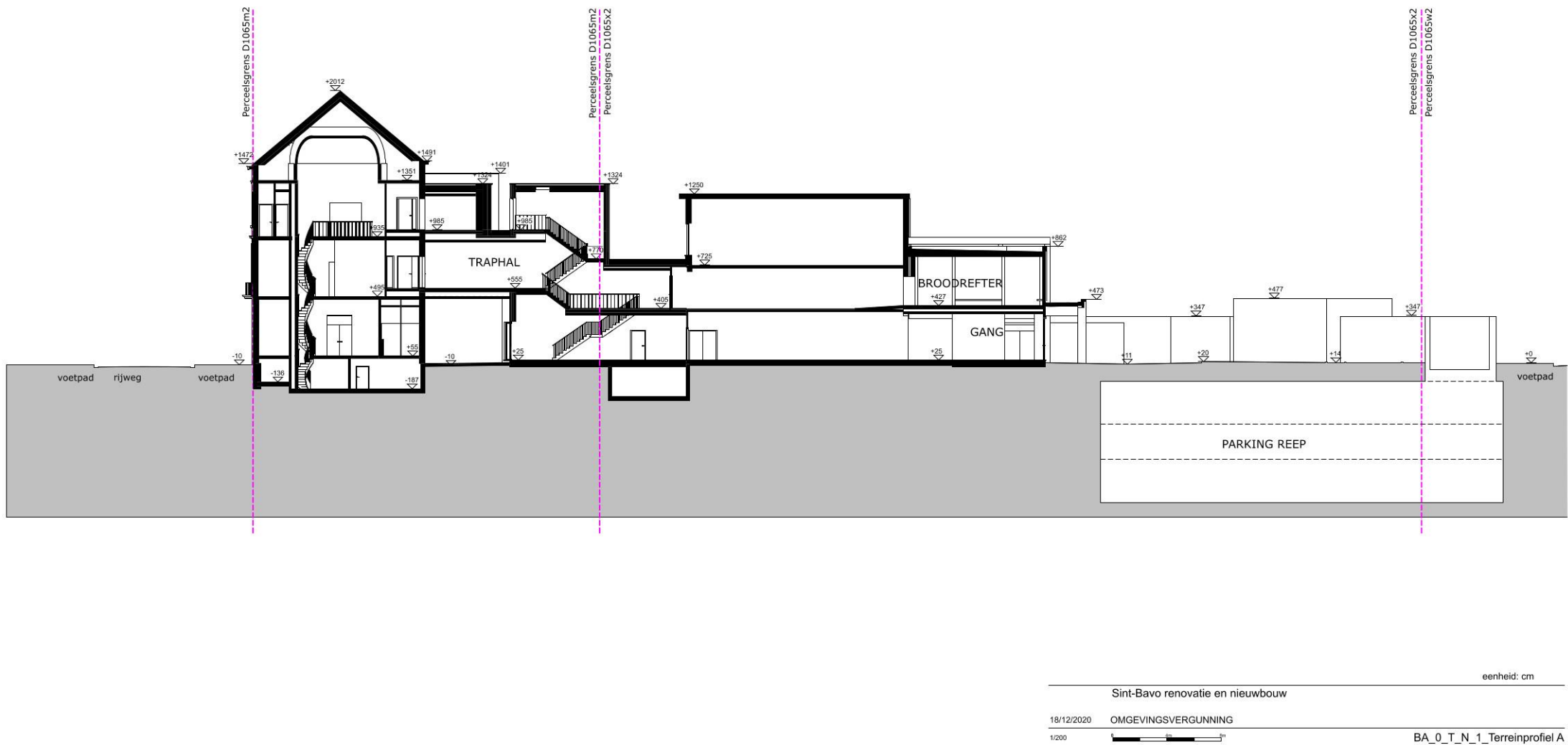
Het project betreft de renovatie en nieuwbouw van een aantal gebouwen van het Sint-Bavohumaniora. Er worden aanpassingswerken in de bestaande theaterzaal (Groenzaal) gepland, het bouwen van een nieuw reftergebouw en een luifel in houtbouw en het bouwen van een extra fietsenstalling. Verder worden twee bestaande herenhuizen verbouwd en gerenoveerd, wordt een hoekpand in houtbouw gebouwd en wordt het bestaand sanitair verbouwd en uitgebreid en wordt de bestaande trappenhal voorzien van een lift.

De geplande nieuwbouw van een refter en het nieuw te bouwen hoekpand worden uitgevoerd op funderingsbalken op paalfunderingen. De overige werken van het bouwen van een luifel, de aanleg van een fietsenstallingen en de aanleg van kabels en leidingen kennen een verstoringsdiepte van ca. 50 tot 80 cm. Ter hoogte van de nieuwe luifel en de zone van de herenhuizen worden infiltratiekratten geplaatst.

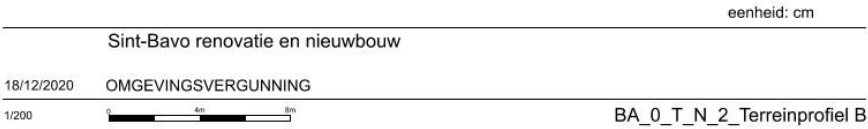
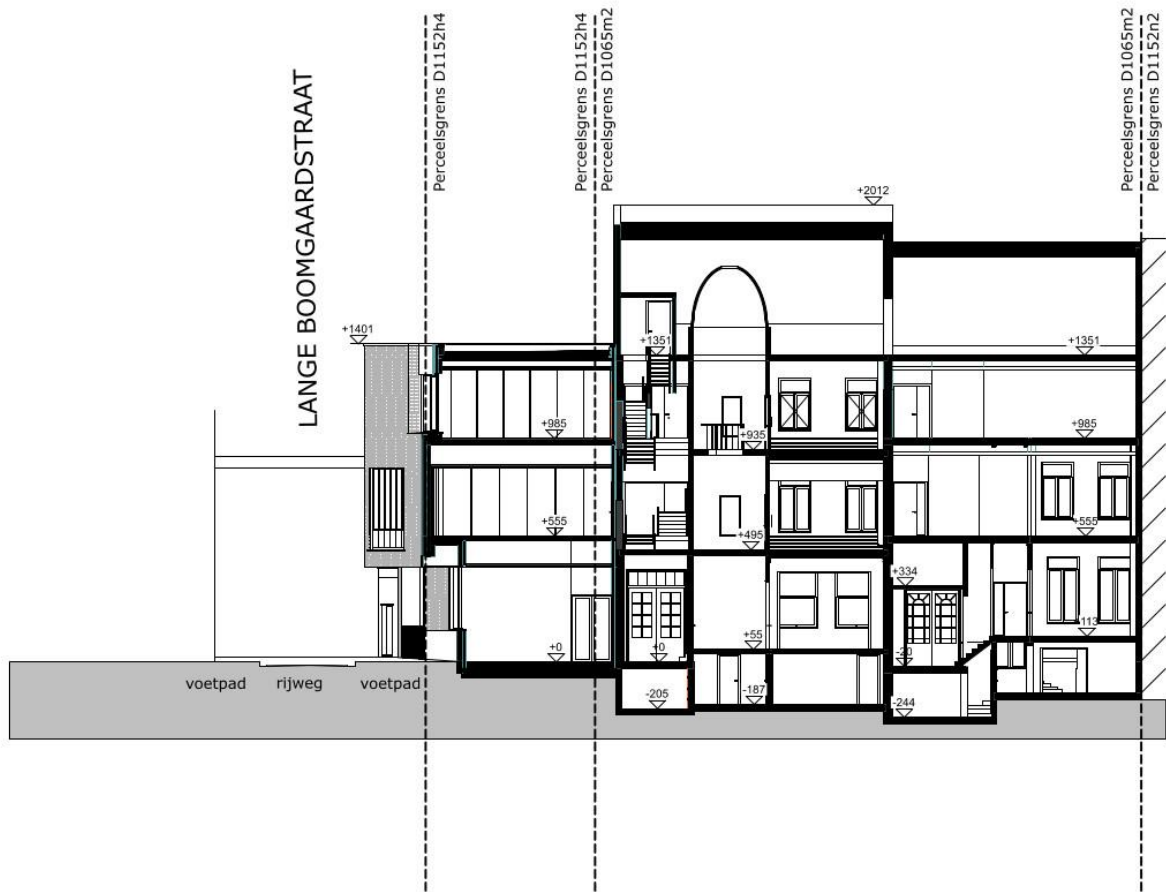
De aanpassingswerken in de Groenzaal zullen weinig bodemingrepen veroorzaken. Enkel de vernieuwing van de technieken (verwarming, elektriciteit en ventilatie) zal plaatselijk een bodemingreep betekenen. De overige werken op het terrein zullen geen bodemverstoring betekenen.

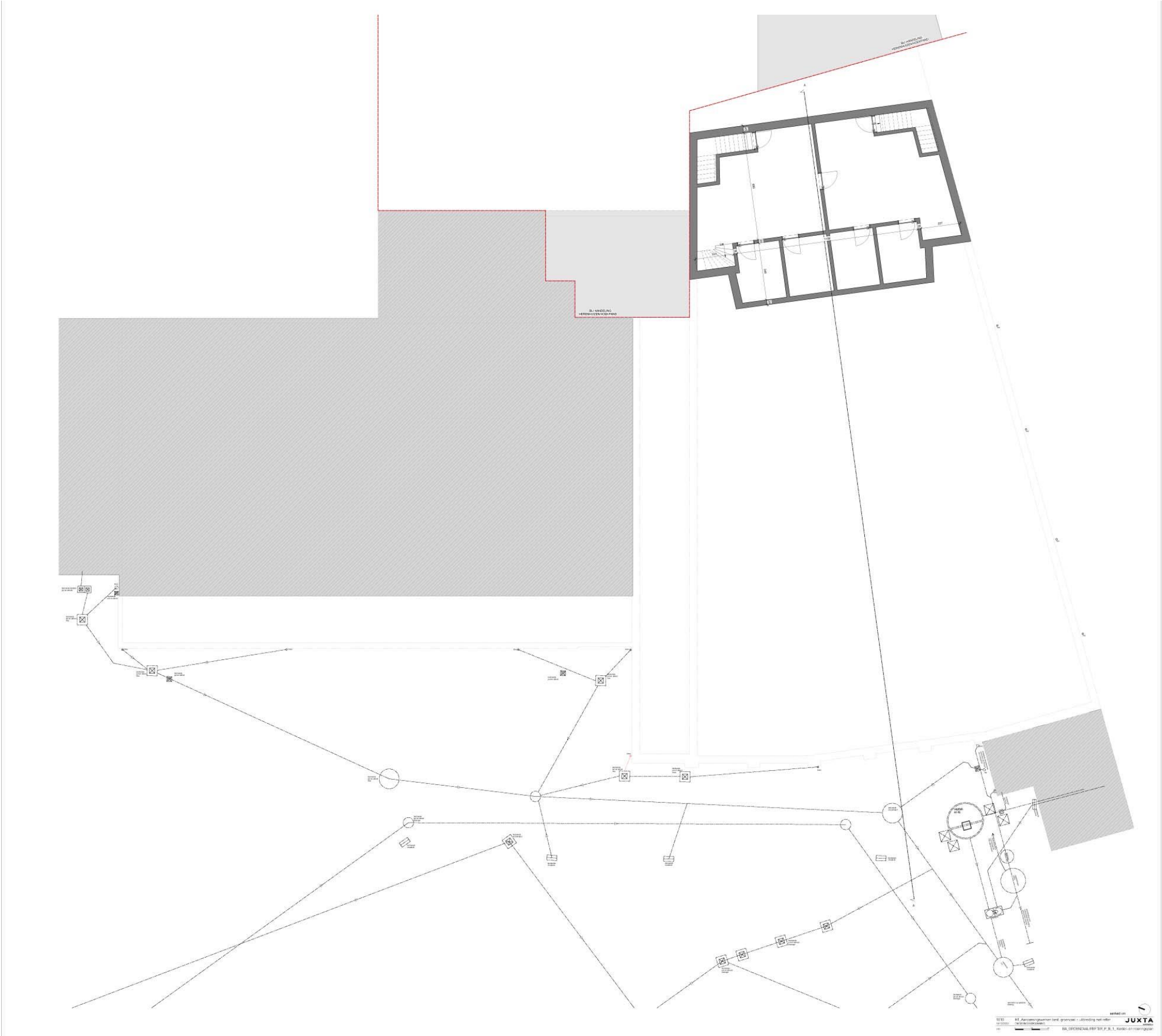
Figuur 4: Inplantingsplan

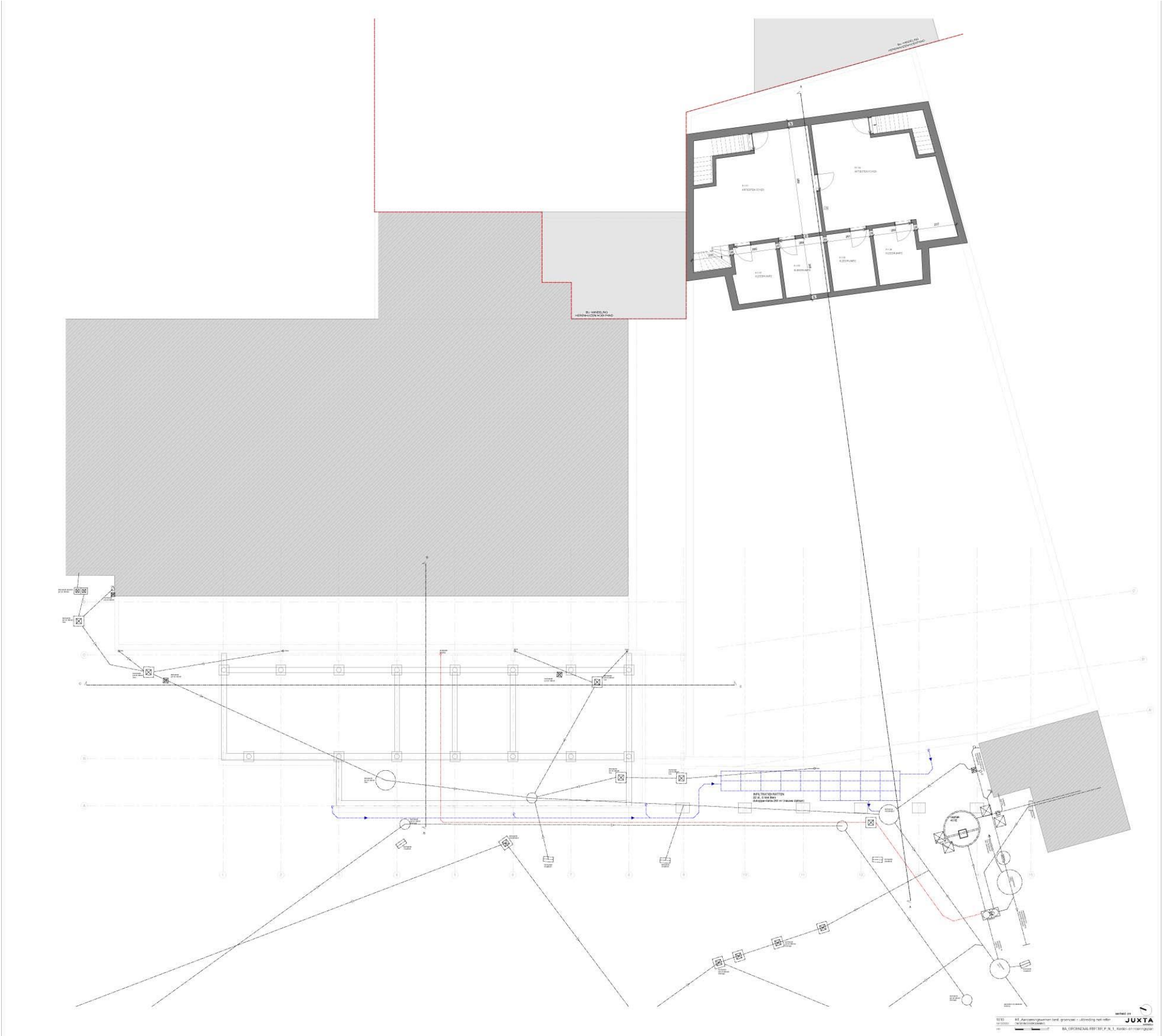
Figuur 5: Terreinprofiel A

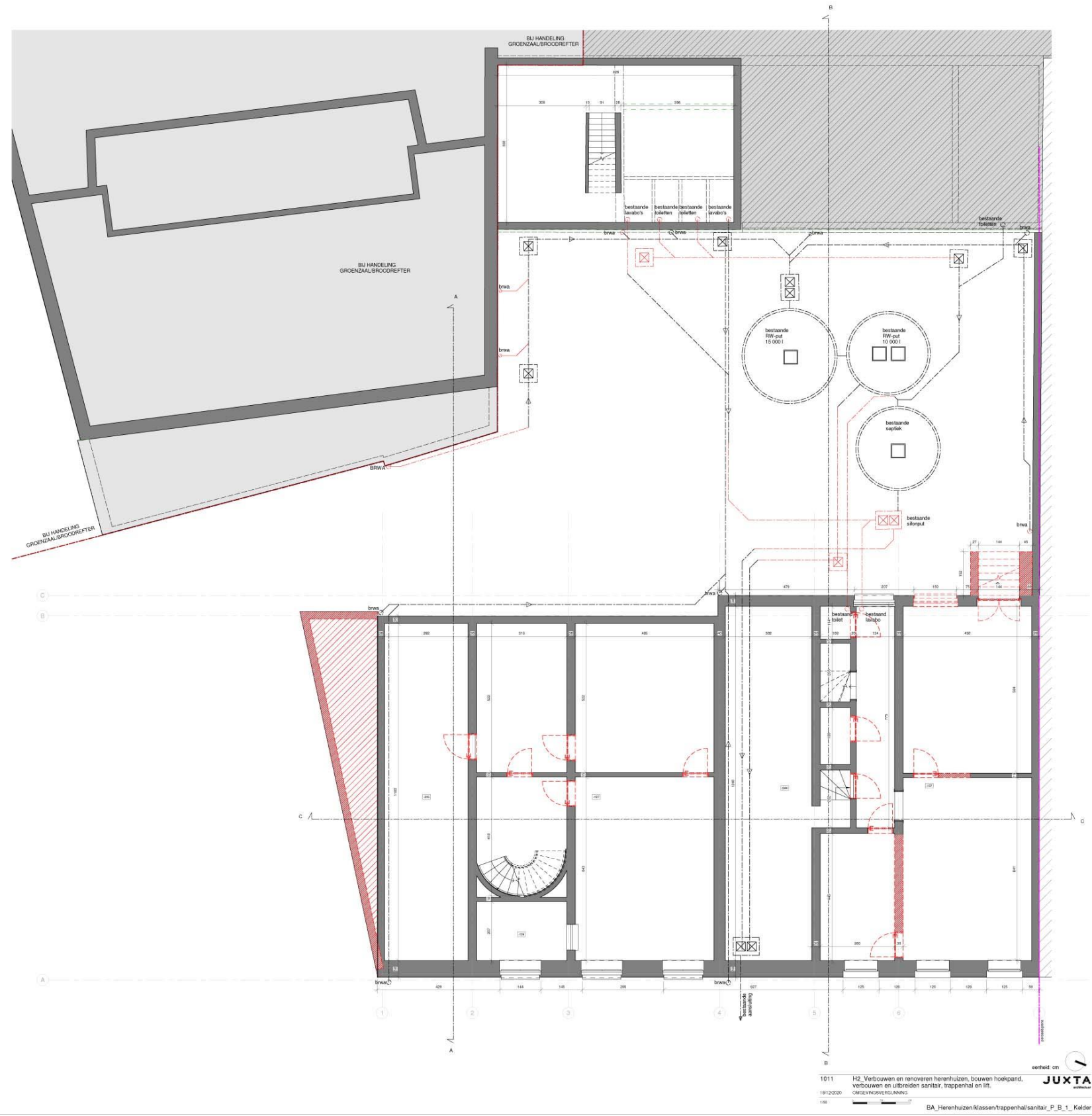
Figuur 6: Terreinprofiel B

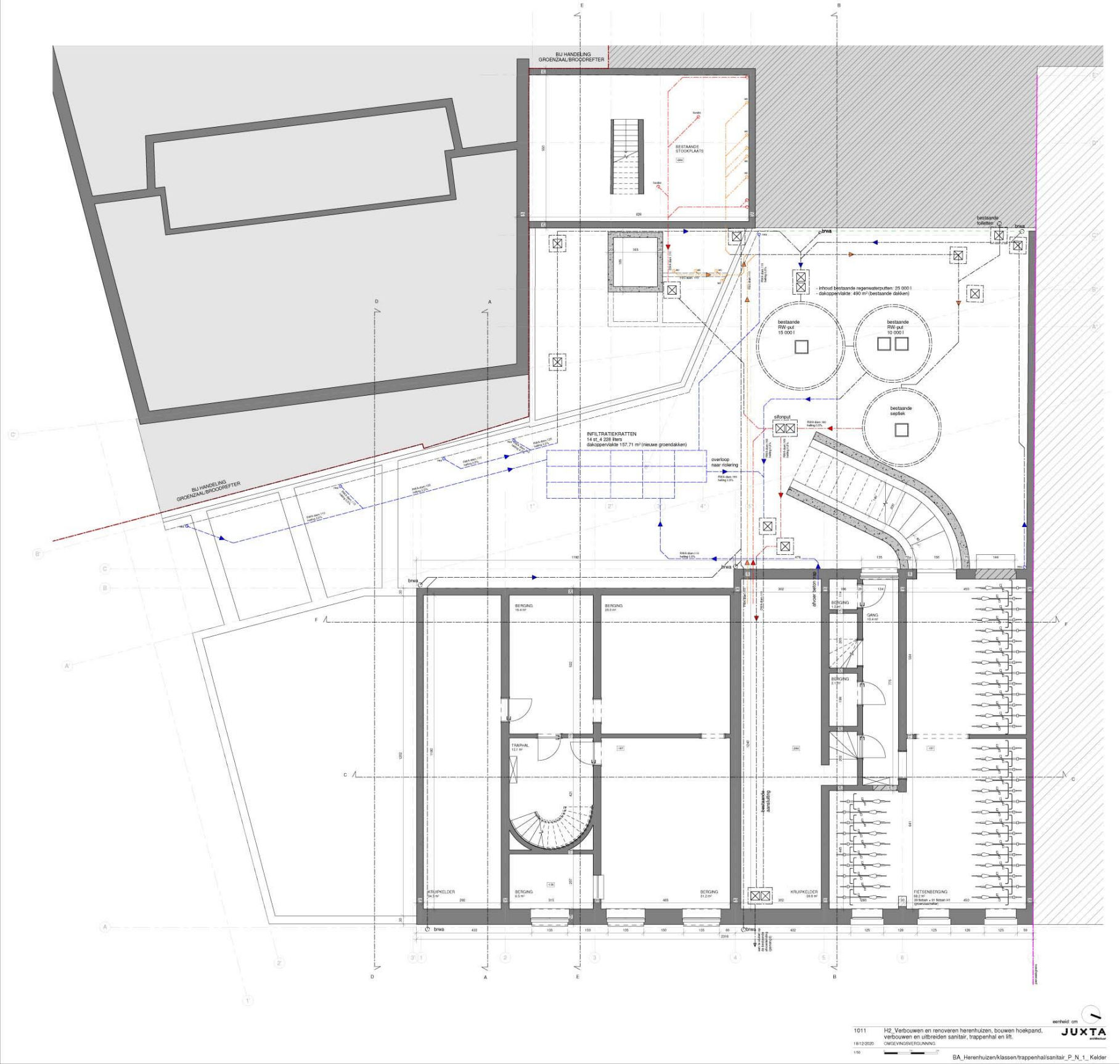
Figuur 7: Funderings- en rioleringsplan bestaande toestand zone reftergebouw

Figuur 8: Funderings- en rioleringsplan nieuwe toestand reftergebouw

Figuur 9: Funderings- en rioleringsplan bestaande toestand herenhuizen

Figuur 10: Funderings- en rioleringsplan ontworpen toestand herenhuizen

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een hoge dichtheid aan bebouwing in het verleden en vooral een lange geschiedenis van bebouwing kent. Daarom heeft het bureauonderzoek als bijkomend doel de evolutie van de historische bebouwing te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan het onderzoek van archieven.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferenciert geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de kaart van Gent door Jacob van Deventer (ca. 1560), de kaart van Georg Braun en Frans Hogenberg (1575-1579), het plan van Jacques Horenbault (1619), de kaart van Isaac Basire (1744-1754) en de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) worden vijf momentopnames bekeken uit het ancien régime.

Met het primitief kadasterplan uit 1830-1833 en de kaart van J. Gevaert en A. Vanimpe worden twee 19de-eeuwse momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapssatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aanwezigheid of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

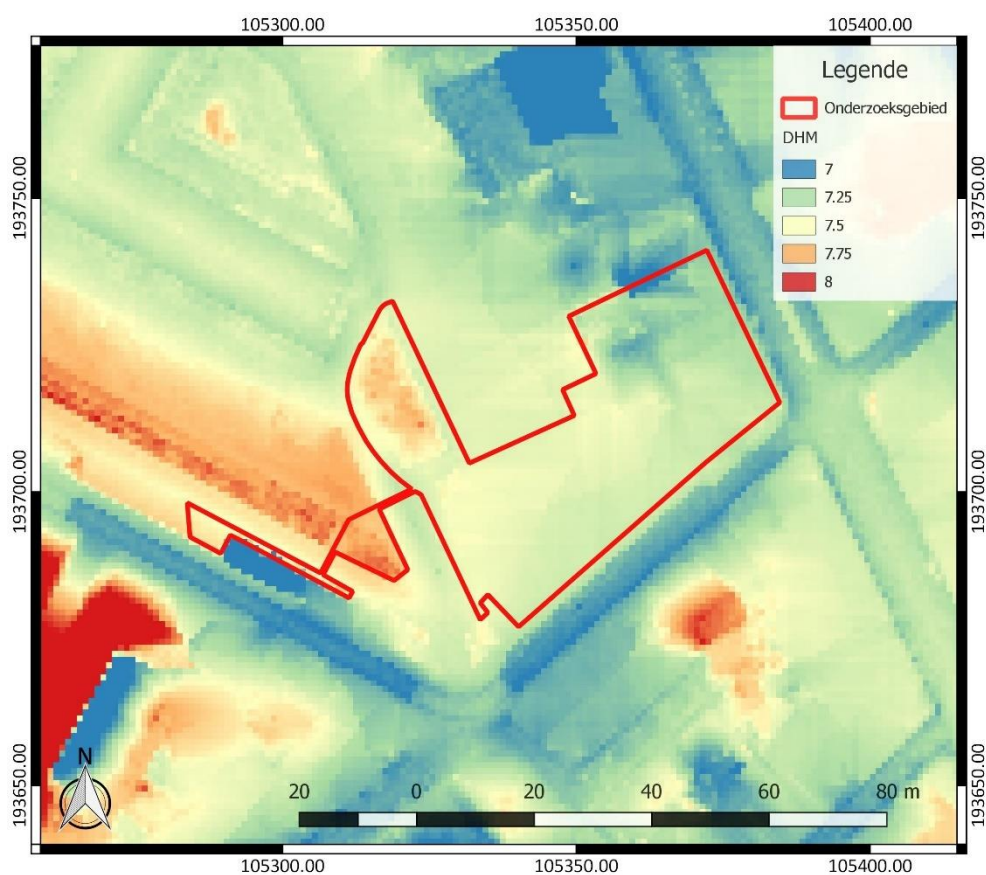
Het onderzoeksgebied ligt in de historische stadskern van Gent. Het onderzoeksgebied grenst in het oosten aan de Keizer Karelstraat, in het zuidoosten aan de Lange Boomgaardstraat en in het zuidwesten aan de Seminariestraat. Het ligt deels ter hoogte van de ondergrondse parking Reep. Verder is het onderzoeksgebied gesitueerd op het domein van de Sint-Bavo Humaniora.³ Het terrein ligt volgens het gewestplan in woongebieden.

Hydrografisch bevindt het onderzoeksgebied zich tussen de Nederschelde en de Vertakking De Pauw. In de nabije omgeving bevinden zich verschillende waterlopen. Ten zuiden vermelden we nog de Oude Schelde en ten westen de Leie.

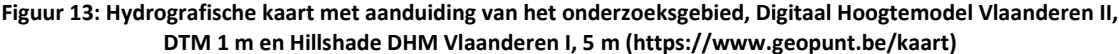
³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Sint-Bavo Humaniora [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/19633> (Geraadpleegd op 22-12-2020)

Figuur 11: Luchtfoto van 2019 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 12: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

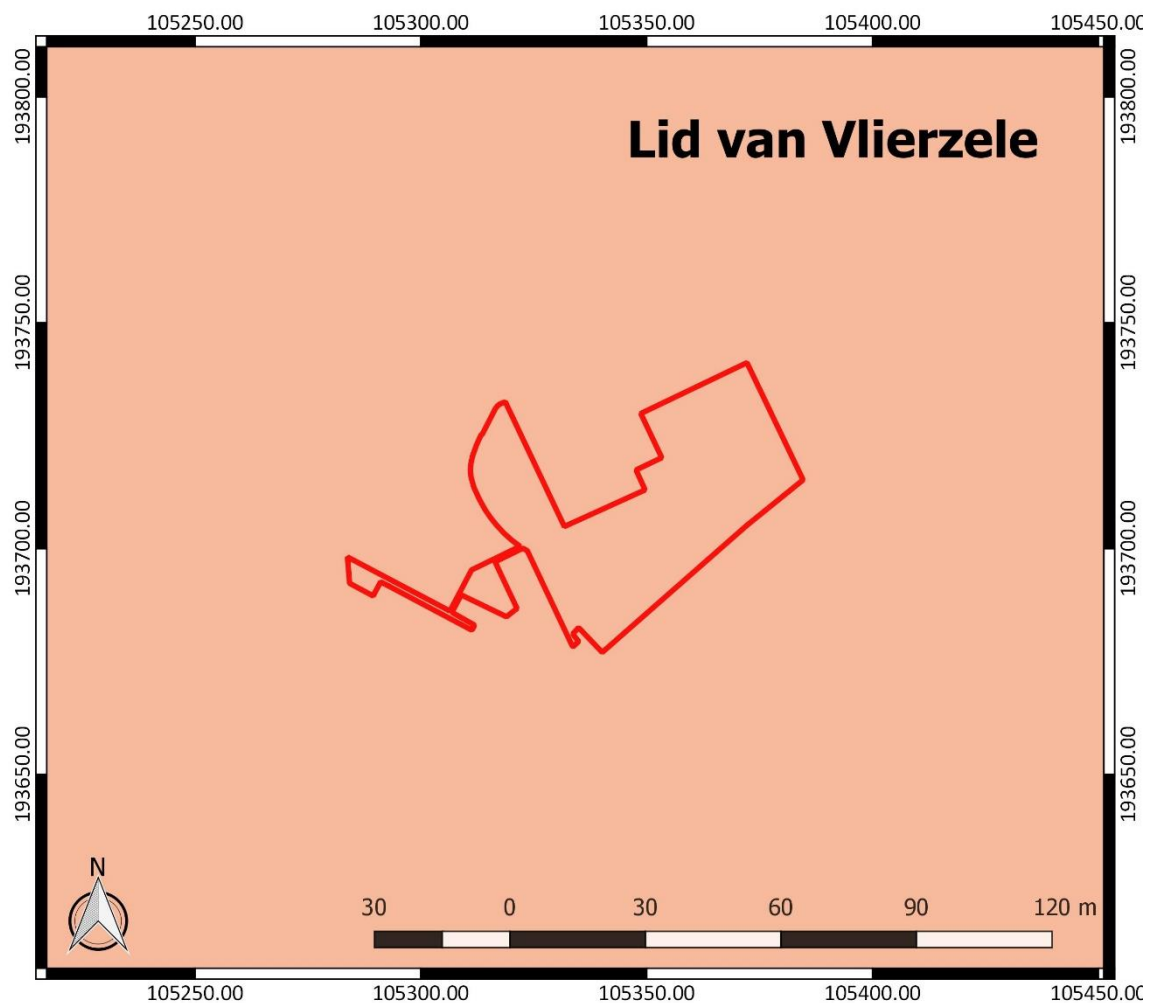

De historische kern van Gent is gelegen op beide oevers van de Leie en de Schelde, alsook hun samenvloeiing ter hoogte van de vroegere Sint-Baafsabdij. Zandige hoogten langsheen de valleien kunnen tot 15 m TAW reiken, met als uitzondering de Blandijnberg die met zijn 29 m de hoogste top

⁴ Vermeire *et al.* 1999, 6-7

betreft.⁵ Gent wordt vooral gekenmerkt door twee hoofdaccenten: de droge, zandige Blandinusberg ten zuidwesten van het onderzoeksgebied en de vochtige moerassige dalbodem. Deze bodem ten noorden van de Blandinusberg was eertijds opgebouwd uit een groot aantal vertakkingen van waterlopen, waardoor de lage stad een soort amalgaam van onregelmatig gevormde eilandjes werd. Deze vertakkingen werden nog aangevuld met kunstmatig gegraven grachten, zoals de Coupure. In de dalbodem zijn een aantal hoger gelegen zandheuvels bewaard gebleven.⁶

Landschappelijk gezien ligt het onderzoeksgebied in een vrij vlakke zone met in het noordwesten een hoger gelegen zandrug (10 m TAW). Het terrein zelf kent van noord naar zuid hoogteverschillen van 8,68 m tot 9,35 m TAW (Figuur 14). In het westen zijn de hoogteverschillen miniem. De hoogste piek bevindt zich in het zuiden van het onderzoeksgebied.

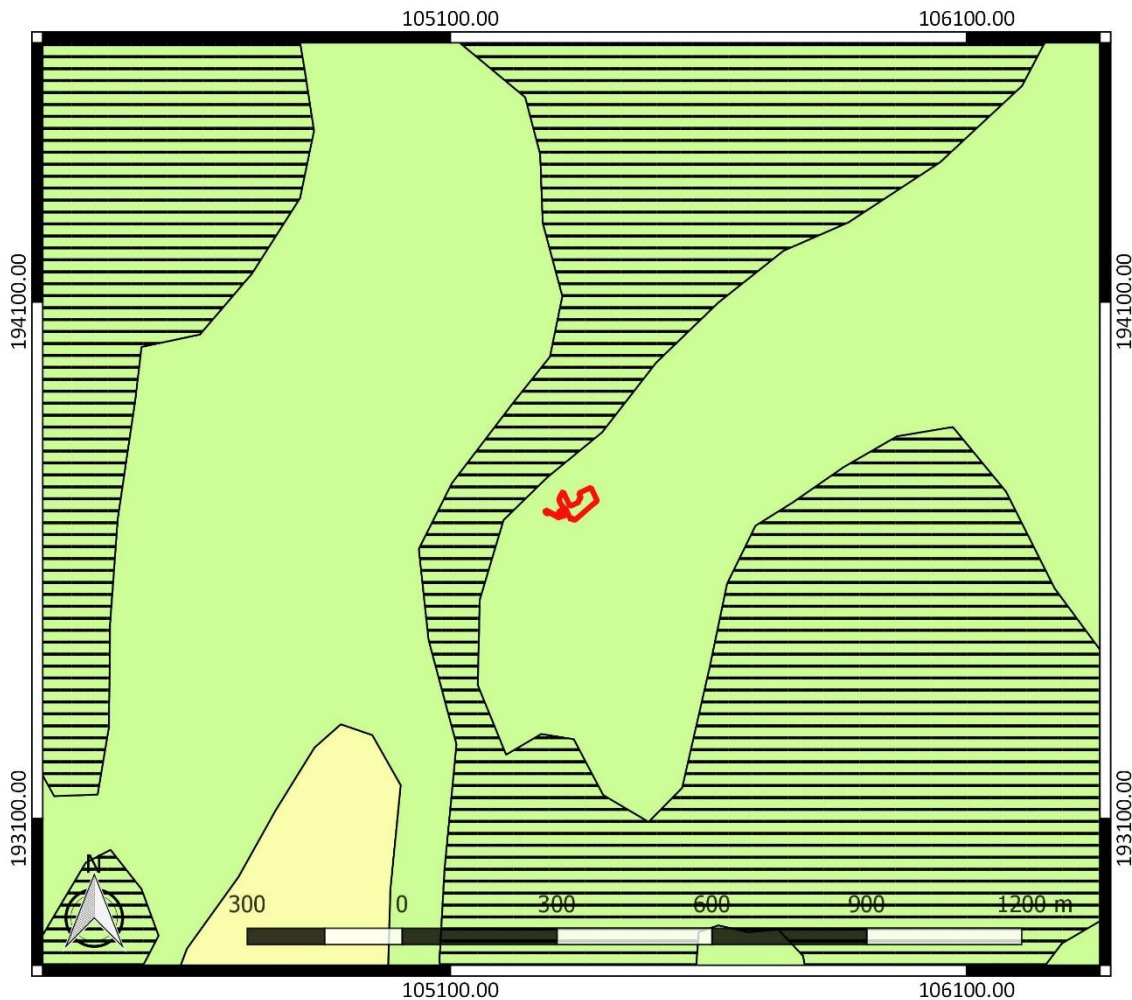

Figuur 15: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Historische stadskern van Gent [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140021> (geraadpleegd op 7 januari 2020)

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Gent-Middeleeuwse stadskern [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13961> (geraadpleegd op 7 januari 2020)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied bestaat uit het Lid van Vlierzele, dat onderdeel is van de Formatie van Gentbrugge. Het Lid van Vlierzele wordt gekenmerkt door groen tot grijsgroen fijn zand, dat soms kleihoudend, glauconiethoudend en glimmerhoudend is. Het bevat mogelijk plaatselijk dunne zandsteenbankjes.⁷

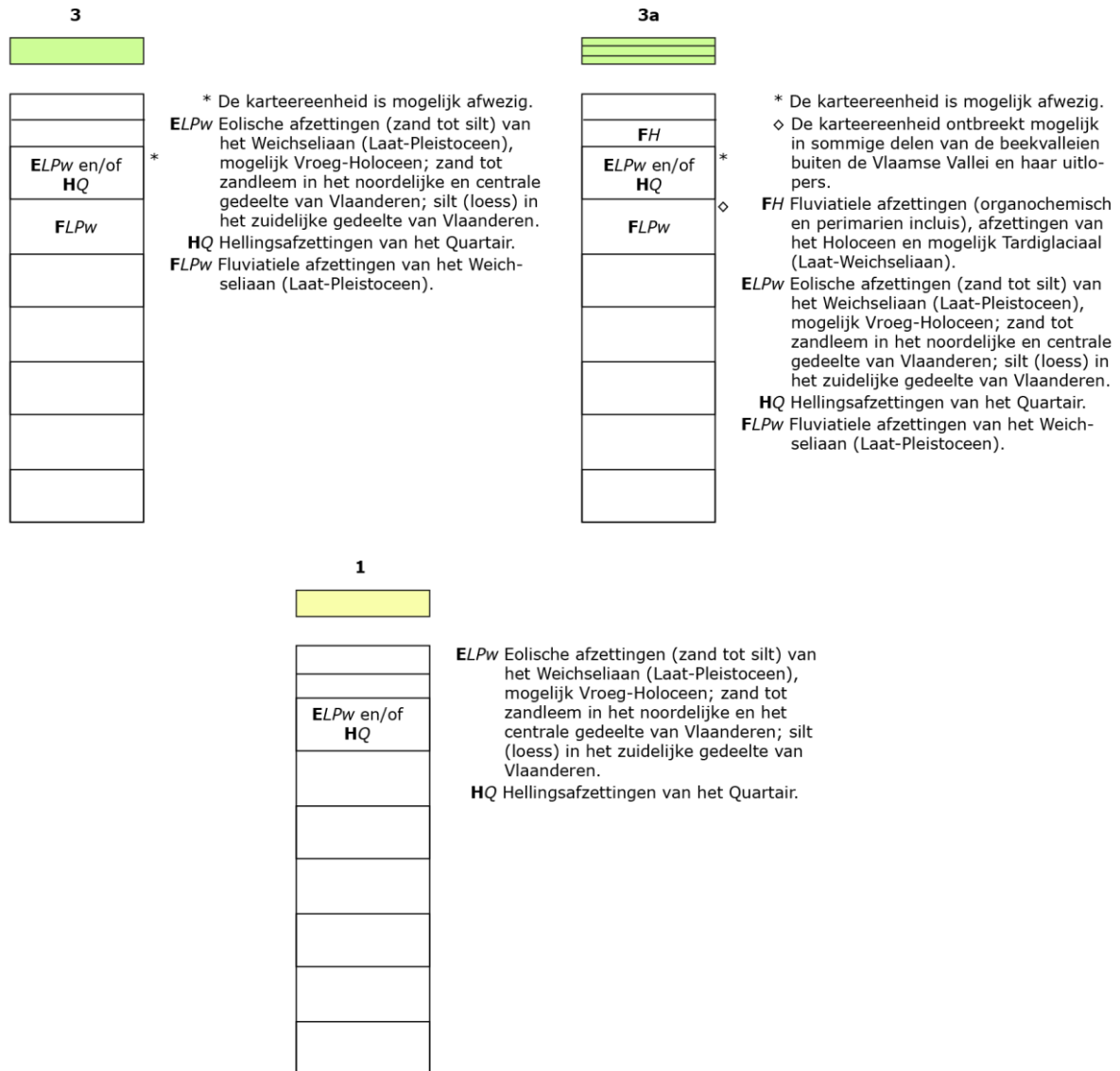
Figuur 16: Quartaairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De quartaairgeologische kaart (Figuur 16) geeft aan dat zich binnen het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen bevinden, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Hieronder komen oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) voor. Ten westen van het onderzoeksgebied bevinden zich bovenop de zonet beschreven lagen nog jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk van het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).⁸

De bodemkaart situeert het gehele onderzoeksgebied en haar nabije omgeving in een bebouwde zone en draagt dan ook weinig bij. Daarom wordt ze niet weergegeven.

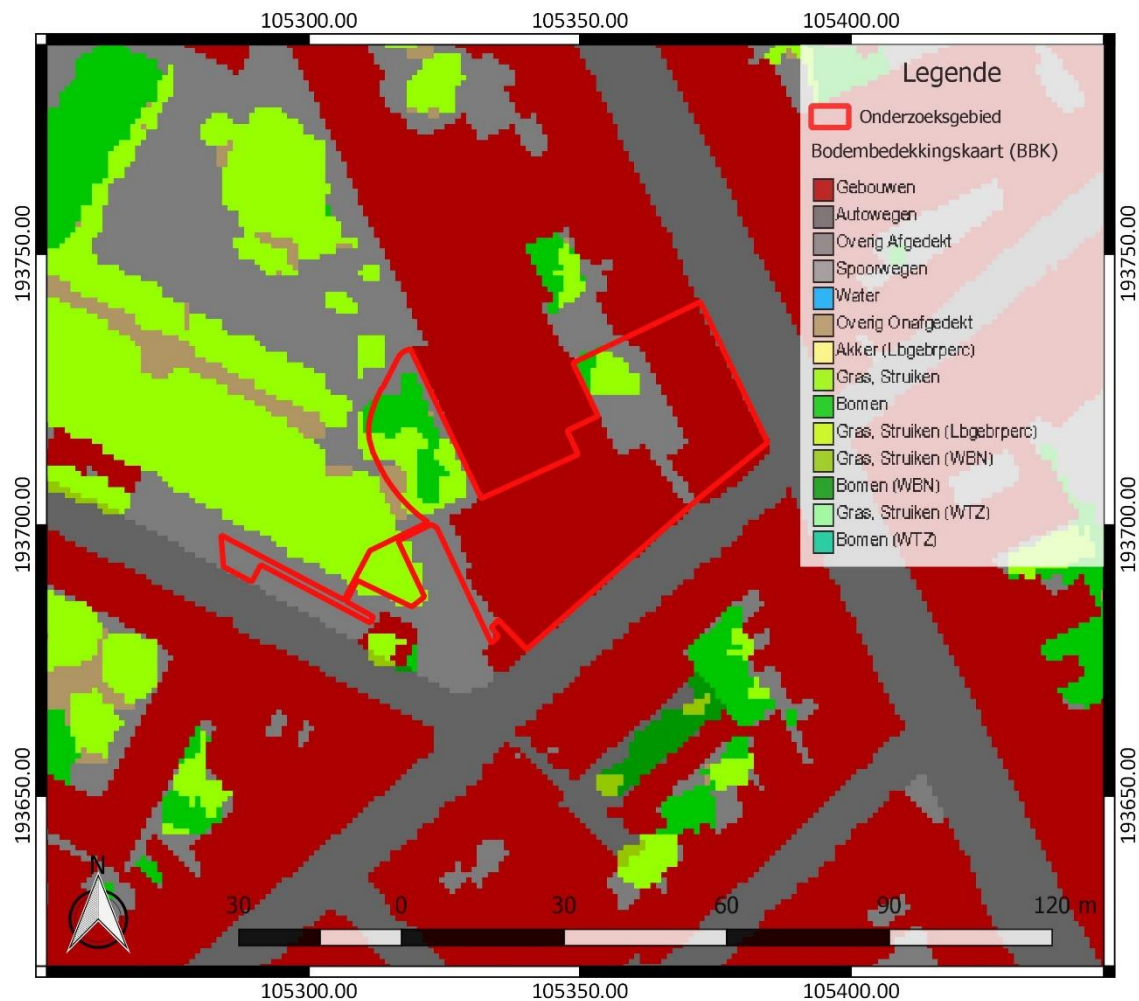
⁷ www.geopunt.be/kaart

⁸ www.geopunt.be/kaart

Figuur 17: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

Het onderzoeksgebied is volgens de bodemgebruikskaat nagenoeg volledig bebouwd en verhard. Enkele kleinere zones zijn begroeid met gras. Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 11).

Figuur 18: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De Keltische naam “Ganda”, waarvan de naam Gent afgeleid is, zou een toponiem zijn voor samenvloeiing en verwijst naar de samenvloeiing van de Schelde en de Leie. In de 7de eeuw werden twee kloosters opgericht. De Sint-Baafsabdij aan de samenvloeiing van Leie en Schelde en de Sint-Pietersabdij op de Blandijnberg. Op de Zandberg, links van de Schelde, was mogelijk in de 7de eeuw al een agrarische nederzetting aanwezig. In de 9de eeuw groeide deze nederzetting, die Gandavum genoemd werd, uit tot een portus met handelskarakter. Aan het einde van de 9de of het begin van de 10de eeuw werd op de plaats van het huidige Gravensteen een grafelijk castrum opgericht. In de nabijheid van het castrum ontstond een nieuwe portus rond de voormalige Vismarkt (de huidige Groentemarkt) en langs de oevers van de Leie aan de Gras- en de Korenlei. In de 10de eeuw groeiden beide bevolkingskernen naar elkaar toe. Ook rond de abdijen groeiden bewoningskernen die pas later deel werden van de stedelijke portus.⁹

Rond 1100 werd de stad afgebakend door een watergordel van grachten en natuurlijke waterlopen. In de 13de eeuw werd het grondgebied van Gent uitgebreid en werd de omwalling aangepast. In de 16de eeuw kreeg het stedelijk gebied een nieuwe versterkte vestinggordel. Deze gebastonneerde omheining werd vanaf 1577 gebouwd. In het oosten werd de vestgordel dicht tegen de stad

⁹Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Gent - middeleeuwse stadskern [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13961> (geraadpleegd op 22 december 2020); Capiteyn *et al.* 2007, 5.

aangelegd. Gedurende de hele 17de en 18de eeuw werden de stadsfortificaties nog aangepast.¹⁰ Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de omwalling, meer bepaald in het westelijke deel van de historische binnenstad.

In de 19de eeuw ontwikkelde Gent zich tot een belangrijk industrie- en textielcentrum. In 1827 werd het Kanaal Gent-Terneuzen gegraven en in 1828 werd het Handelsdok aangelegd. Het Groot Dok werd vanaf 1900 gerealiseerd. De afschaffing van de octrooirechten en de stadspoorten in 1860 zorgde voor een ontwikkeling van de stad buiten de eerdere stadsgrenzen.¹¹

Op de kaart van Gent door Jacob van Deventer (ca. 1560) ligt het onderzoeksgebied in een onbebouwde zone.

Figuur 19: Plan van Gent door Jacob van Deventer met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://commons.wikimedia.org/> - © Biblioteca Nacional de España)

¹⁰Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Gent - middeleeuwse stadskern [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13961> (geraadpleegd op 26 december 2020); Capiteyn *et al.* 2007, 5.

¹¹Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Gent - 19de- en 20ste-eeuwse stadsuitbreiding [online], <https://id.erfgoed.net/themas/14752> (geraadpleegd op 26 december 2020); Capiteyn *et al.* 2007, 5.

Figuur 20: Plan van Braun en Hogenberg met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Andere kaarten uit de 16de eeuw, zoals de kaart van Georg Braun en Frans Hogenberg (1575-1579) toont een gelijkaardig beeld, maar binnen het bouwblok is nu ook een vrijstaand gebouw weergegeven. Het plan is moeilijk te georefereren. Het lijkt alsof het onderzoeksgebied ter hoogte van de weg te situeren is, maar in werkelijkheid moet het ten noorden van de weg gesitueerd worden.

In de 17de eeuw was het onderzoeksgebied aan de zijde van de Seminariestraat bebouwd. Dat is te zien op de kaart van Gent die opgemaakt werd door Jacques Horenbault in 1619 (Figuur 21). De rest van het terrein was onbebouwd. De zone ten noorden van het onderzoeksgebied wordt aangegeven als wijngaard.

Figuur 21: Kaart van Gent, opgemaakt door Jacques Horenbault, met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

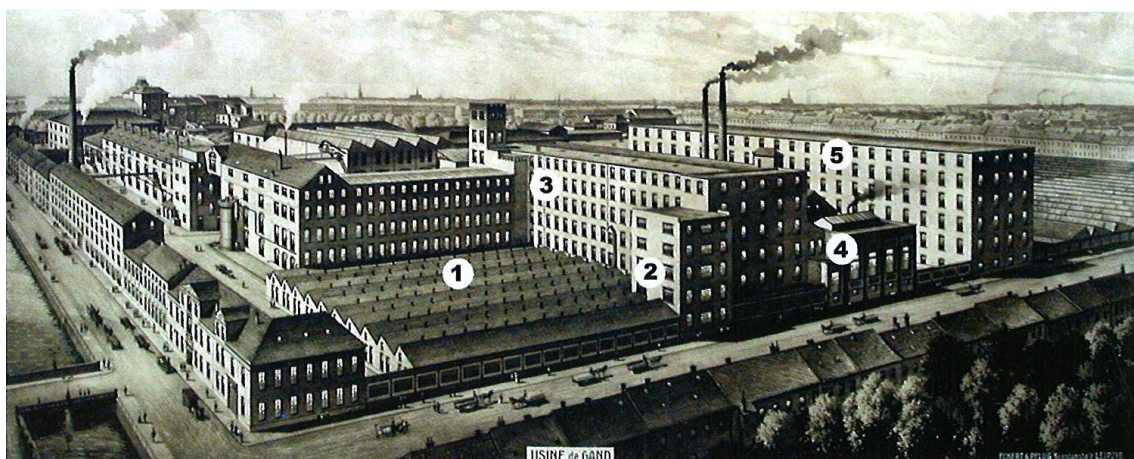
Het onderzoeksgebied bevindt zich op het domein van de Sint-Bavo Humaniora. Het domein gaat terug op het klooster van de capucijnen, die er zich vestigden in 1699. Onder Jozef II werd het klooster een eerste maal afgeschaft en in 1784 verkocht aan V. Van Poppelen om er een stoffenfabriek in onder te brengen. In 1790 keerden de kloosterzusters terug en restaureerden ze het pand, maar in 1796 werden ze opnieuw verjaagd door de Fransen en werden de gebouwen vernield. Ze werden heringericht als fabriek. In 1829 werden de eerste fabrieken van F. Lousberghs hier ondergebracht. In 1933 werd de fabriek gekocht door de zusters van Liefde. Het pand werd gedeeltelijk gesloopt en heringericht als school, samen met enkele 18de-eeuwse huizen.¹²

In de eerste helft en het midden van de 18de eeuw zijn er veranderingen te bemerken. De kaart van Gent door Isaac Basire (1744-1754) toont nu het kloostergebouw ten westen van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich ter hoogte van de tuinzone.

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Sint-Bavo Humaniora [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/19633> (Geraadpleegd op 22-12-2020)

Figuur 22: Kaart van Gent door Isaac Basire, met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 23: Zicht op de Lousbergfabriek vanaf de huidige Seminariestraat (Acke 2007, 114, fig. 13)

De Villaretkaat, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), geeft geen informatie over het landgebruik binnen het onderzoeksgebied. Daarom wordt de kaart niet weergegeven.

Figuur 24: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), toont een vergelijkbare situatie als de kaart van Basire. Het onderzoeksgebied wordt grotendeels ingenomen door tuinen, maar aan de Seminariestraat is wel bebouwing te zien.

Het primitief kadasterplan uit 1830-1833 (Figuur 25) geeft aan dat het terrein nog altijd grotendeels onbebouwd was. Enkel in het zuiden van het onderzoeksgebied is langs de straat bebouwing aangegeven.

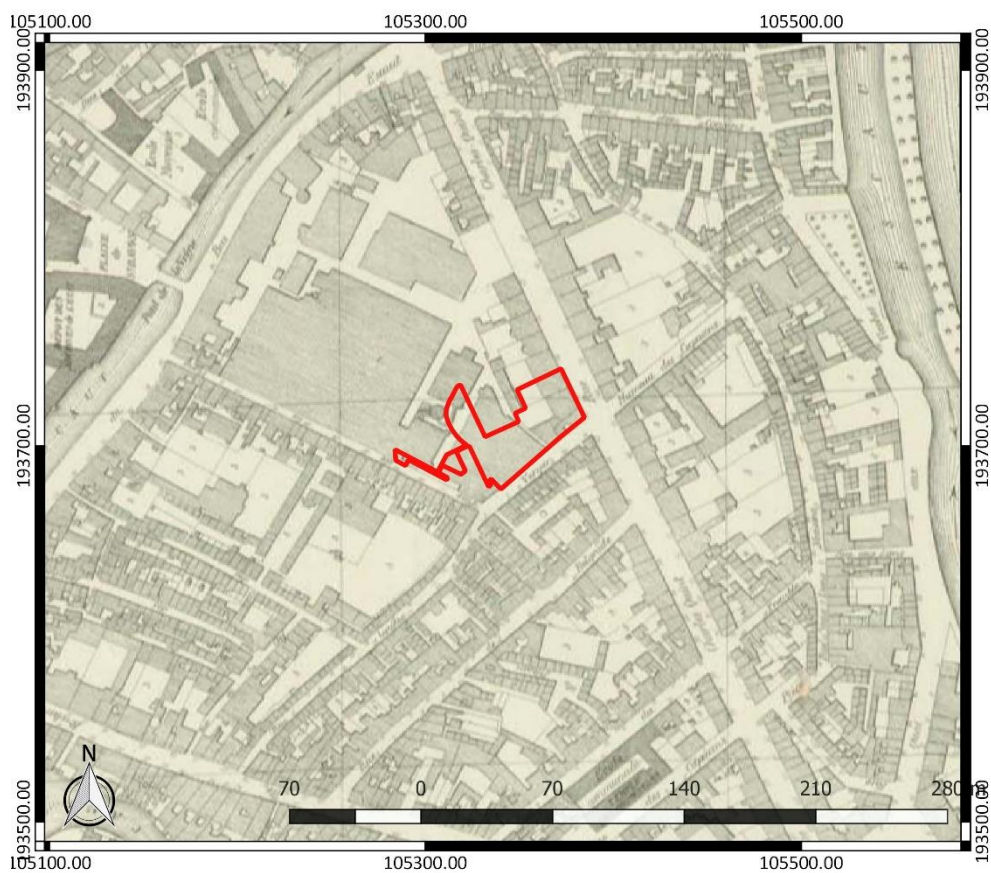
Een 19de-eeuwse kaart van J. Gevaert en A. Vanimpe, die dateert van na de aanleg van de fabriek, toont dat het westen van het onderzoeksgebied ingenomen wordt door fabrieksgebouwen. In het oosten zijn nu woningen te zien. De woningen aan de Keizer Karelstraat - die nu bij de school gevoegd worden -, omvatten een neoclassicistisch enkelhuis (130) dat dateert uit 1847¹³ en een neoclassicistisch herenhuis (126-128) dat gebouwd is in 1851.¹⁴

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Neoclassicistisch herenhuis [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/19312> (Geraadpleegd op 24-12-2020)

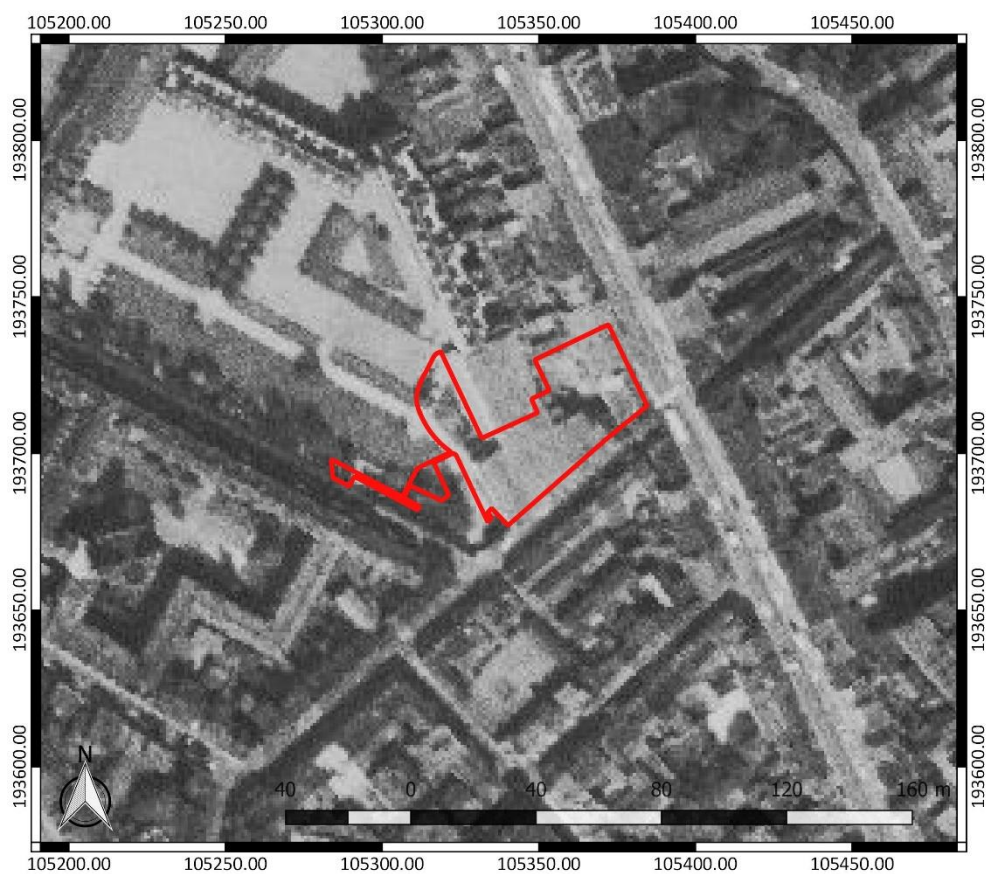
¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Herenhuis ontworpen door L. Minard [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/19311> (Geraadpleegd op 24-12-2020)

Figuur 25: Primitief kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 26: Kaart van J. Gevaert en A. Vanimpe met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 27: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 28: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op een luchtfoto uit 1971 (Figuur 27) en een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 28) zien we dat delen van de fabriek gesloopt werden en dat het onderzoeksgebied nu deel uitmaakt van het schooldomein. Centraal binnen het onderzoeksgebied is nog steeds bebouwing aanwezig en in het oosten van het onderzoeksgebied zijn de woonhuizen nog aanwezig. Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 11).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

Het onderzoeksgebied ligt binnen een vastgestelde archeologische zone: de Historische stadskern van Gent (Figuur 29).¹⁵ De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 32). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Figuur 29: Overzichtskartaal van de vastgestelde archeologische zones met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Vlakbij het onderzoeksgebied, ter hoogte van CAI ID 333541, werd reeds onderzoek uitgevoerd. Een opgraving leverde resten op uit de 16de en 17de eeuw. Enkele 17de-eeuwse resten zijn te relateren aan het klooster van de kapucinessen (zie ook hoger). Er werd onder meer een beerput onderzocht en een

¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Historische stadskern van Gent [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11888> (geraadpleegd op 9 januari 2020)

bakstenen constructie met gewelf. Het klooster werd gesticht in 1699 en werd opgegeven in 1784. Een aantal gegevens lijkt te wijzen op bewoning in of vanaf de 15de eeuw. Waarschijnlijk gaat het om resten van voormalige woonhuizen aan de vroegere Wijgaardstraat, de huidige Seminariestraat. Tot slot werden ook nog resten aangetroffen van de katoenfabriek Lousbergs die actief was in 1823-1925.¹⁶ In het oosten van de onderzochte sleuf, het dichtst bij het onderzoeksgebied, bevonden zich de resten van de stookruimte van de fabriek. Een massieve muur in het uiterste oosten van de sleuf was de fundering van een tweede spinnerij.¹⁷

Het onderzoek net ten westen van het onderzoeksgebied geeft ons inzicht in de te verwachten stratigrafie ter hoogte van het westen van het onderzoeksgebied. Er wordt een teelaardelaag van ca. 30 cm dik verwacht. Daaronder is een puinpakket tot ca. 50 cm dik te verwachten. Vervolgens is een zwart pakket te verwachten. Daaronder zijn opnieuw puinlagen te verwachten, die op kleilagen liggen. De kleilagen bevinden zich op een diepte van naar schatting ca. 2 tot 2,60 m onder het maaiveld.¹⁸

Figuur 30: Funderingsresten van de stoffenfabriek Lousbergs links en de stookkamers rechts (Acke 2007, 114, fig. 14 en 15)

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Seminariestraat / Reep 4 (DCZSA542) [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333541> (Geraadpleegd op 24-12-2020) en Acke 2007

¹⁷ Acke 2007, 106-107

¹⁸ Acke 2007, 114-115

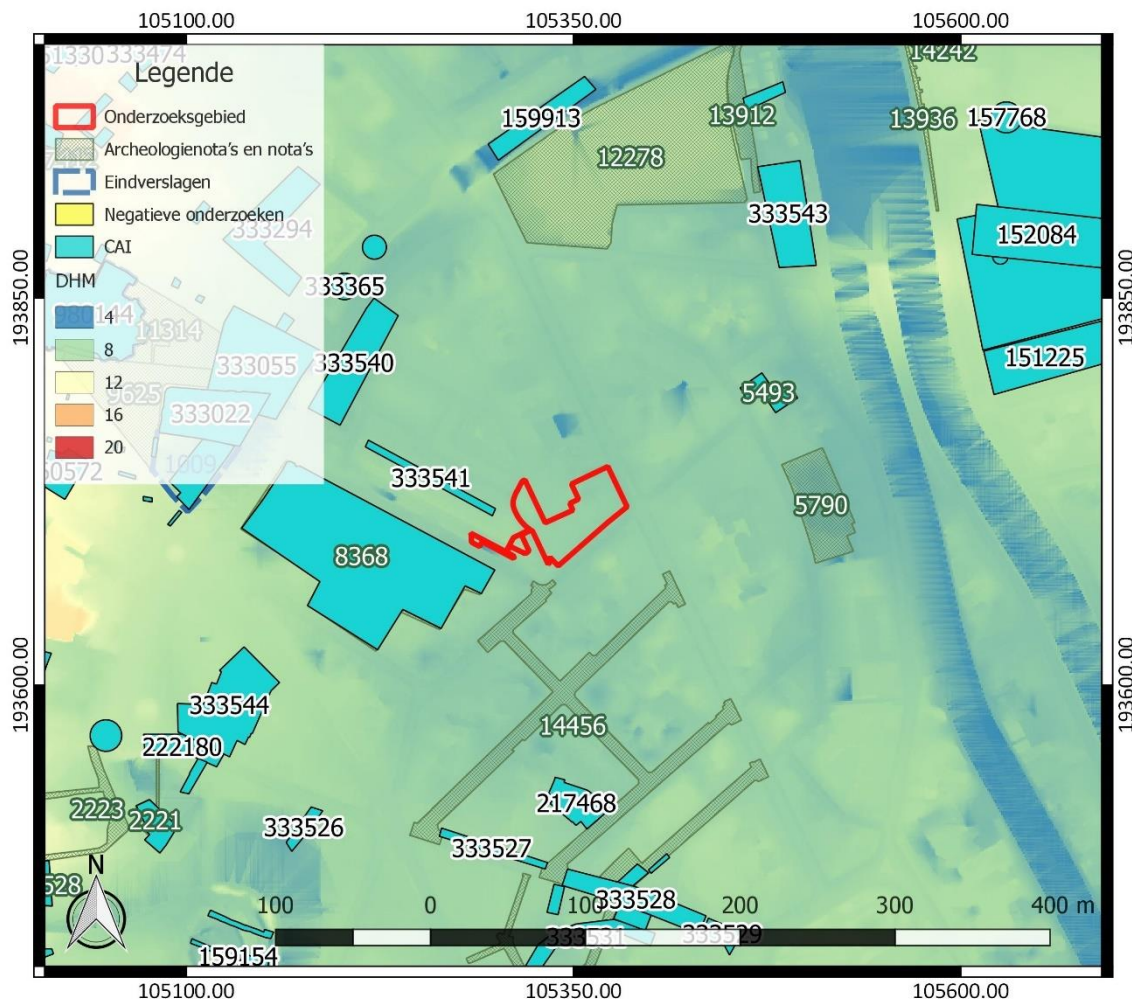
Figuur 31: De Lousbergfabriek bij het begin van de sloopwerken in 1933 (Acke 2007, 115, fig. 16)

Ook aan de zijde van Reep kwamen resten van het klooster aan het licht (CAI ID 333540). Het gaat meer bepaald om Balgemse zandsteenblokken met steenhouwersmerktekens uit 1699.¹⁹ Aan de overzijde van de Seminariestraat (CAI ID 224178, t.h.v. ID 8368) werd een ophogingspakket met dierlijk botmateriaal, aardewerk en metaalvondsten uit de late middeleeuwen vastgesteld. Een puinpakket en een muurfragment dateren uit de nieuwe tijd.²⁰

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Ook andere bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

¹⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Reep 4 (DCZSA541) [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333540> (Geraadpleegd op 24-12-2020)

²⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Seminariestraat [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/224178> (Geraadpleegd op 24-12-2020)

Figuur 32: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

*Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?*

Aan de hand van het uitgevoerde bureauonderzoek verkregen we een goede inschatting van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied bevindt zich in de historische stadskern van Gent. De archeologische verwachtingen voor het terrein zijn hier aan gerelateerd. Vlakbij het onderzoeksgebied vond reeds archeologisch onderzoek plaats, dat ons hierbij helpt.

We stellen vast dat het oosten en het westen van het onderzoeksgebied een andere gebruiksevolutie kenden doorheen de tijd. Een 16de-eeuwse kaart geeft aan dat het onderzoeksgebied onbebouwd was. Mogelijk bevond zich wel al bebouwing aan de zijde van de Seminariestraat. Ook het eerder uitgevoerde archeologisch onderzoek in het kader van de ondergrondse parking, toonde de aanwezigheid van resten aan die teruggaan tot de 16de eeuw. Jongere kaarten tonen dat het oosten van het onderzoeksgebied in gebruik was als wijngaard. In 1699 vestigden de capucinessen zich op het terrein. In 1829 worden de fabrieken van F. Lousberghs er opgetrokken, tot de zusters van Liefde het

terrein in 1933 terugkopen en er een school vestigen. Het oosten van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de woningen aan de Keizer Karelstraat, kende zoals gezegd een andere gebruiksevoluitie. De zone bleef lang onbebouwd. De huidige woningen werden er omstreeks het midden van de 19de eeuw opgetrokken.

Tot slot dienen we nog de aanleg van een ondergrondse parking te vermelden. Het uiterste westen van het onderzoeksgebied is gesitueerd boven deze ondergrondse parking. In deze zone zijn omwille daarvan geen relevante archeologische resten meer te verwachten.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het onderzoeksgebied zijn de belangrijkste werken die bodemingrepen zullen veroorzaken de aanleg van een reftergebouw en een hoekhuis, met de bijhorende omgevingsaanleg. Een deel van de werken en van de omgevingsaanleg blijft binnen de reeds bestaande verstoringsdiepte van de huidige bebouwing en verharding. Ter hoogte van de ondergrondse parking is geen archeologisch erfgoed meer te verwachten. Dit doet ons besluiten dat in een zone van ca. 680 m² binnen het onderzoeksgebied het aanwezige bodemarchief bedreigd wordt door de geplande werken.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

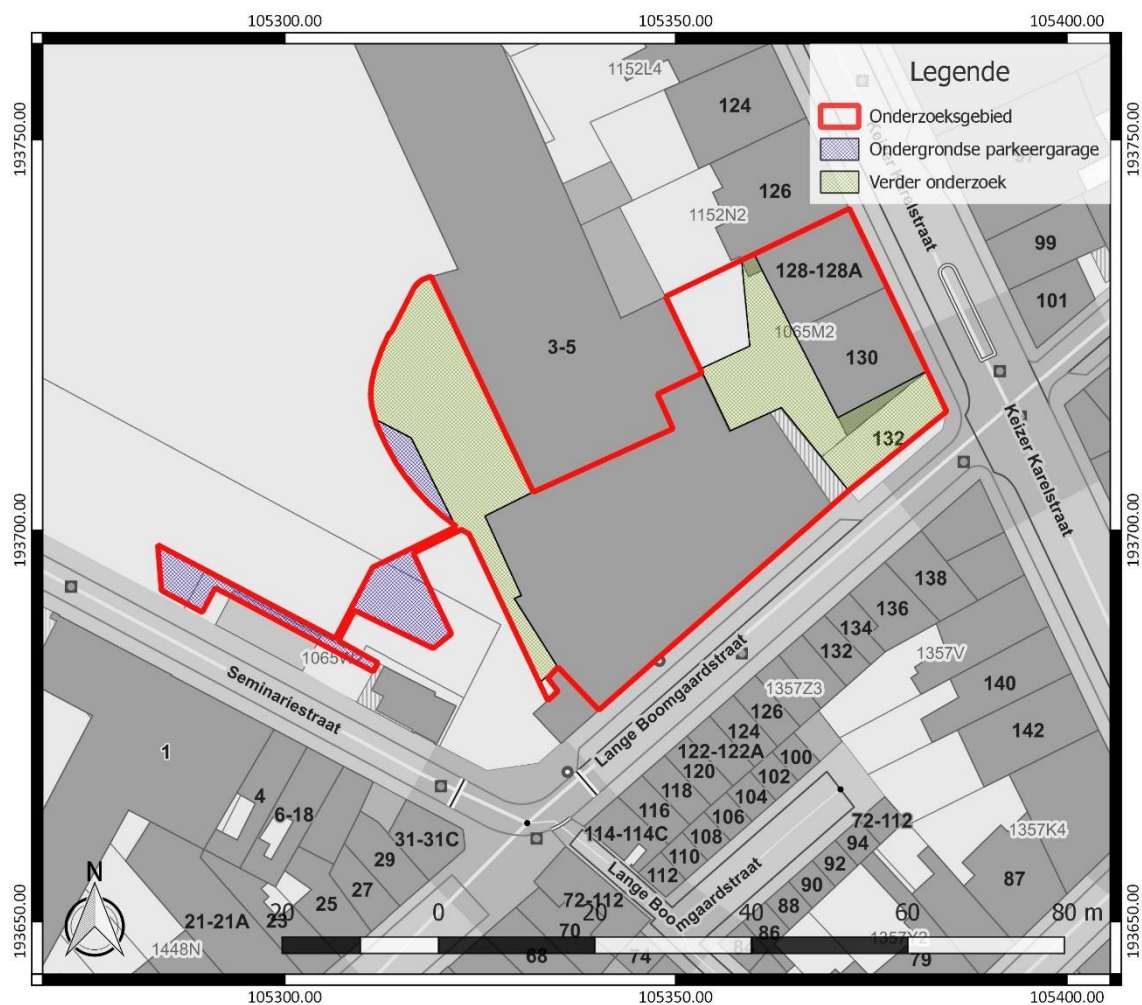
Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied gelegen is binnen de historische stadskern van Gent, maar voor een groot deel lange tijd onbebouwd bleef. In het westen van het onderzoeksgebied kunnen archeologische resten voorkomen vanaf de 16de eeuw. We verwachten er ook mogelijk resten die gerelateerd kunnen worden aan het klooster van de capucinessen uit het einde van de 17de en de 18de eeuw. Verder zijn er voor het westen van het onderzoeksgebied zeer concrete verwachtingen voor resten van de stookkamers van de fabriek van F. Lousberghs. Het oosten van het onderzoeksgebied was volgens historische kaarten lange tijd in gebruik als wijngaard. We verwachten hier vooral tuinaardelagen en resten gerelateerd aan de woningen die er in het midden van de 19de eeuw opgericht werden.

Een afweging van de reeds gekende verstoorte zones en de impact van de geplande werken op het bodemarchief doet ons besluiten dat het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied bedreigd is in een zone van ca. 680 m². Gezien het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied en de negatieve impact van de geplande werken op een deel van het bodemarchief wordt bijkomend vooronderzoek nodig geacht in een zone van ca. 680 m² die bedreigd wordt door de geplande werken.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebouwd of verhard is, of in gebruik is als tuinzone.

Landschappelijk bodemonderzoek is niet zinvol omdat we reeds een goed idee kunnen vormen van de te verwachten bodemopbouw. In het westen van het onderzoeksgebied zijn puinrijke antropogene ophogingslagen te verwachten. Een landschappelijk bodemonderzoek is niet de meest geschikte onderzoeksmethode hiervoor. Het is efficiënter om meteen over te gaan tot een andere onderzoeksmethode.

Wel dient een proefputtenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt is geschikt omdat een site met complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

Figuur 33: Aanduiding van de zone waar verder onderzoek nodig wordt geacht, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied gelegen is binnen de historische stadskern van Gent, maar voor een groot deel lange tijd onbebouwd bleef. In het westen van het onderzoeksgebied kunnen archeologische resten voorkomen vanaf de 16de eeuw. We verwachten er ook mogelijk resten die gerelateerd kunnen worden aan het klooster van de capucinessen uit het einde van de 17de en de 18de eeuw. Verder zijn er voor het westen van het onderzoeksgebied zeer concrete verwachtingen voor resten van de stookkamers van de fabriek van F. Lousberghs. Het oosten van het onderzoeksgebied was volgens historische kaarten lange tijd in gebruik als wijngaard. We verwachten hier vooral tuinaardelagen en resten gerelateerd aan de woningen die er in het midden van de 19de eeuw opgericht werden.

Een afweging van de reeds gekende verstoorde zones en de impact van de geplande werken op het bodemarchief doet ons besluiten dat het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied bedreigd is in een zone van ca. 680 m². Gezien het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied en de negatieve impact van de geplande werken op een deel van het bodemarchief wordt bijkomend vooronderzoek nodig geacht in een zone van ca. 680 m² die bedreigd wordt door de geplande werken.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Acke, B., 2007: *Seminariestraat*, Gent (Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 1), 104-115.

Capiteyn, A./L. Charles/M.-C. Laleman, 2007: *Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst*, Gent.

Vermeire, S./G. De Moor/R. Adams, 1999: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 22 Gent*, Brussel.

4.2 Websites

Cartesius (2020)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2020)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2020)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2020)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2020)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2020)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2020)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

Rijksarchief (2020)
<https://search.arch.be/nl/>

Wikimedia Commons (2020)
<https://commons.wikimedia.org/>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

